

GLOBALIZAREA – CONȚINUT, FORME: PRO ȘI CONTRA

Andrei BLANOVSCHE

doctor în economie, conferențiar universitar
catedra economie și management public
Academia de Administrare Publică
pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

The present article examines various ideas regarding the origin and the phases of globalization; the political and economic causes of the process; the recent forms of economic globalization; the pro and against globalization. Special attention is paid to the conceptual principles that lay at the basis of anti-globalization.

104

Administrarea publică, nr. 4, 2007

Definirea recentă a conținutului globalizării economice. Ce este globalizarea și care sunt factorii determinanți ai declanșării acestui fenomen? În literatura de specialitate există diferite opinii cu privire la definirea globalizării. Vom menționa doar unele dintre aceste opinii.

Termenul „globalizare” a intrat pentru prima dată într-un dicționar (Webster) în 1961. De la mijlocul anilor '80 ai sec. XX câștigă o circulație considerabilă: el se alătură ca adjectiv altor termeni, precum: piețe, instituții, ecologie, migrație, conferințe, evenimente ș.a. **Daniel Jering** face diferență între globalizare ca proces de expansiune a comerțului și investițiilor și globalitate, ca stare, condiție, realitate dincolo de globalizare: „Intrare într-o lume a globalității”.

„Globalizarea, afirmă **Gheorghe Postelnicu**, este un concept abstract. El nu se referă la un obiect concret, care poate fi pus în evidență pornind de la dimensiunile sale firești, ușor identificabile prin unitățile de măsură consacrate. Nu este nici un

indicator sau un indice statistic, obținut prin calcule mai mult sau mai puțin sofisticate”.

După părerea lui **Anthony Giddens**, globalizarea poate fi definită „ca intensificarea relațiilor sociale în lume întreagă, care leagă într-o asemenea măsură localități îndepărtate, încât evenimentele care au loc pe plan intern sunt privite prin prisma altora similare desfășurate la multe mile depărtate, invers”.

„Globalizarea, în viziunea lui **Martin Albrow**, se referă la procesele prin care popoarele lumii sunt încorporate într-o singură societate mondială, societate globală”.

Emanuel Richter definește globalizarea ca fiind „rețeaua globală care a adunat laolaltă comunități de pe aceeași planetă, altădată dispersate și izolate, într-o dependență mutuală și o unitate ale „un singure lumi”.

Ioan Bari consideră că globalizarea economică mondială este „procesul deosebit de dinamic al creșterii interdependenței dintre statele naționale, ca urmare

extinderii și aprofundării legăturilor transnaționale în sfere tot mai largi și mai variate ale vieții economice, politice, sociale și culturale și având drept implicație faptul că problemele devin mai curând globale decât naționale, cerând, la rândul lor, o soluționare mai curând globală decât națională”.²

În viziunea lui **Thomas L. Friedman**, globalizarea este „expresia unui sistem care se integrează în cel mai înalt grad și care rămâne permanent deschis integrării”.³

În opinia lui **D. Schmitov**, „dincolo de milioanele de cuvinte folosite pentru a descrie globalizarea, avem datoria să recunoaștem că ne aflăm în fața unui colonialism modern...”.⁴

Suntem de aceeași părere deoarece acest colonialism modern sau neocolonialism determină creșterea inegală între națiuni, provoacă șomajul, amenință standardele de viață, de cultură și suveranitate ale statelor naționale.

Cauzele politice ale globalizării. După cel de-al Doilea Război Mondial, consolidarea independenței statelor-națiune a avut loc în mai multe etape, toate începând cu un jalon istoric: apariția „cortinei de fier” și implementarea „planului Marshall” la sfârșitul anilor '40, prăbușirea imperiilor coloniale, în consecință - apariția zecilor de state independente la sfârșitul anilor '60, crizele resurselor energetice și ale materiilor prime și bunurilor în anii '70, destrămarea sistemului socialist în anii '80 ai sec. XX.

Fiecare dintre aceste evenimente istorice a generat o independență accentuată la nivel regional și continental și, în final, la nivel global. Destruerea sistemului socialist a pus capăt perioadei de confruntare ideologică dintre Est și Vest, pe glob a rămas din nou doar o singură

supraputere economică și politică - supraputerea capitalului. Scopul ei rămâne același ca și pînă acum - asuprirea maselor creatoare de plusvaloare.

Cauzele economice. Acestea se reflectă prin existența avantajelor comparative în fiecare țară, de exemplu: alocarea resurselor umane, materiale și financiare, costurile de producție mai mici, regulamentele vamale și taxele de sprijin, existența know-how-urilor adecvate condițiilor specifice, excesul de capital în unele țări dezvoltate, lipsa sau faza inițială a realizării politicilor naționale privind protejarea mediului înconjurător ș.a. Pentru a spori avantajele comparative prin atragerea investițiilor directe de capital străin, unele țări au format „zone economice libere”, unde legislația națională privind activitatea economică, taxarea, protecția mediului și protecția socială nu este aplicată. Astfel de zone au devenit piloni de dezvoltare în multe țări și asigură rate înalte de creștere economică (de ex., R.P.Chineză, Brazilia, Mexic ș.a.). Toate acestea contribuie la lărgirea relațiilor economice internaționale, la extinderea procesului de globalizare.

În opinia specialiștilor, la baza declanșării procesului actual de globalizare se află doi factori determinanți: 1) *inovația tehnologică* și 2) *dominația doctrinei economice neoliberale*.

Inovația tehnologică cuprinde, mai ales, tehnologia de informare și comunicare. Aceasta are o asemenea influență asupra mobilității și comunicării, încât „revoluția tehnologică” implică și o „revoluție socială”. Are loc o tranziție de la societatea capitalistă industrială la cea postindustrială.

Revoluția tehnologică contemporană a fost marcată de descoperirea în 1948 a tranzistorului, urmat la începutul anilor '70

de microprocesor și de introducerea acestuia în prelucrarea informațiilor, telecomunicație și telematică. Produsele care domină această perioadă sunt: microordinatele și computerele, persoanele, roboții, compact- și video-discurile, laserul, faxul, radiotelefonul, Internetul, biomasca ș.a.

Prin însăși natura lor, noile tehnologii din sfera largă a comunicațiilor au o dimensiune globală, ele nu recunosc și nu respectă granițele naționale. Cel mai de seamă eveniment tehnologic al sec. XX a fost apariția *Internetului*. Internetul nu este numai un fenomen tehnologic, ci și unul social. Aceasta se explică prin participarea utilizatorilor, din ce în ce mai numeroși, la structura lui actuală.

Odată instaurat în fibrele societății, Internetul a produs și produce consecințe noi pentru aceasta. Cel mai important dintre acestea este procesul de globalizare, despre care **Mihai Drăgănescu** afirmă: „În esență, societatea informațională este societatea care se bazează pe Internet. De asemenea, globalizarea este o consecință, cu prioritate, a Internetului”⁵.

Accelerarea fără precedent a vitezei de transmitere a informațiilor, diversificarea mijloacelor de transmitere a acestora sub impactul noilor tehnologii informaționale, conduc la sporirea „vizibilității transfrontaliere” a evenimentelor naționale. Acestea determină ca un eveniment dintr-o țară să exercite, imediat, o influență asupra altei țări. Evenimentele, subiectele și problemele nu mai pot fi menținute în interiorul granițelor unei țări sau regiuni. Dacă sunt importante, ele se transformă în evenimente globale și probleme globale. Astfel, de exemplu, dezastrul nuclear de la Cernobil a devenit o problemă globală, așa cum distrugerea pădurilor din America

Latină constituie o preocupare globală ș.a.

Fenomenul dezvoltării rapide a telecomunicațiilor și al globalizării rețelelor de telecomunicații s-a impus tot mai mult, astfel încât atenția analiștilor economici internaționali contemporani s-a îndreptat atât asupra efectelor de mare importanță pe care le antrenează asupra diferitelor sfere ale activității economice, cât și, mai ales, asupra implicațiilor pe termen lung, a căror amploare reală nu poate fi încă pe deplin sesizată.

Noile descoperiri în sfera informatică și telecomunicațiilor, asociate cu mutațiile produse în configurația piețelor internaționale, cu globalizarea afacerilor și influența activităților marilor corporații transnaționale, ca și cu tendințele de privatizare și de dereglementare a piețelor telecomunicațiilor, au determinat modificări radicale în configurația telecomunicațiilor. Aplicarea noilor tehnologii în acest domeniu - tehnica de calcul, rețelele de cabluri de fibre optice ș.a. - au contribuit substanțial la sporirea vitezei și fiabilității telecomunicațiilor, concomitent cu expansiunea globală a rețelelor.

Dominația doctrinei economice neolibérale este legată de triumful economiei de piață, al societății de consum și de distracție, precum și de realizarea unor reforme sociale. După cum se știe, neoliberalismul este un curent de gândire economică mondial în care *democrația este considerată soră dreaptă a economia de piață*.

Dominația neoliberalismului a devenit mai vizibilă și a căpătat o dimensiune superioară în gândirea economică și politică după sfârșitul războiului rece. Modelul pieței libere și al democrației devenit și mai convingător datorită destrămării sistemului socialist.

Neoliberalii cheamă politicienii să liberalizeze activitatea economică, piețele, să descentralizeze guvernarea și să privatizeze întreprinderile de stat. Concomitent cu inovațiile tehnologice, mai ales informatizarea și telecomunicațiile, au permis multor agenți economici să profite pe deplin de posibilitățile asigurate de piețele libere. Tot tehnologia informațională a permis mișcările de capital spre toate colțurile lumii într-o *fracțiune de secundă*. Tot ea, cot la cot cu procesul de miniaturizare și revoluționalizare a transporturilor, a permis producerea unor părți componente ale unui produs în diferite continente, pentru ca apoi să fie asamblate și distribuite pe piețele din toată lumea. Producția, desfacerea și cumpărarea au început să fie din ce în ce mai puțin legate de factorul geografic. Acordarea de credite, de împrumuturi, speculații de orice fel au devenit activități mondiale.

Cu toate că neoliberalismul este considerat baza teoretică motrice a globalizării, nu se poate spune că toate consecințele negative ale globalizării au fost dorite sau măcar prevăzute de adepții acestei ideologii. Neoliberalismul, de exemplu, se bazează pe conceptul de democrație și conceptul economiei sociale de piață (cu națiunea ca entitate politică, statul ca autoritate exclusivă în cadrul granițelor existente, cu legitimitate și autoritate organizate în interiorul hotarelor naționale, bazate pe o constituție și pe separația puterilor în stat). În acest model, spațiul internațional este organizat în cadrul unui *sistem interstatat*. Neoliberalii au crezut că binefacerile sistemului vor rămâne definitive: în cadrul statelor democratice securitatea internă va fi garantată, piața națională și internațională vor fi organizate. Din cauza globalizării,

toate acestea suferă schimbări, iar democrațiile din statele naționale teritoriale au început să decadă.

Așadar, neoliberalismul poate fi considerat unul dintre factorii teoretici cei mai importanți ai globalizării, dar nu atotcuprinzător - nu toate urmările acestui proces au la bază rațiuni neoliberale.

Formele de manifestare a globalizării economiei. Principalele forme (direcții) de manifestare a globalizării economiei sunt: producția, comerțul, finanțele și mișcarea forței de muncă.

Deosebit de semnificative sunt transformările produse de globalizare în *sfera de producție*. Întreprinderea clasică națională s-a transformat în *rețea* incorporând într-un produs finit o sumedenie de elemente culese din cele mai îndepărtate surse. Marca de fabricație rămâne neschimbată din motive de prestigiu al calității, dar „made in” dispare, pentru că piesele se produc înainte de asamblare în zeci de locuri, aparținând rețelei globale. Când un american cumpără un automobil Pontiac de la General Motors cu 20.000 USD, el nu știe că „6000 USD merg în Coreea de Sud pentru operațiile de rutină și pentru cele de asamblare, 3000 USD - în Japonia pentru componentele principale (motoare, axe planetare și componente electronice), 1500 USD - în Germania pentru desing, 800 USD - în Taiwan, Singapore și Japonia pentru componentele mici, 500 USD în Marea Britanie pentru serviciile de reclamă și marketing și cam 100 USD în Irlanda și Barbados pentru prelucrarea datelor. Restul - mai puțin de 8000 USD - revine celor care se ocupă de elaborarea strategiilor în Detroit, avocaților și bancherilor din New York, membrilor grupurilor de presiune din Washington, lucrătorilor din domeniul asigurărilor

și cel al asistenței sociale din toată țara și acționarilor de la General Motors, majoritatea lor trăind în Statele Unite, dar un număr tot mai mare fiind cetățeni străini”.⁶ Un asemenea tip de producție presupune rețele dezvoltate de transporturi, comunicări și informații.

Creșterea producției a condus la sporirea volumului *comerțului mondial* în ultimii 50 de ani cu 500%. Marele impuls a venit din partea unei instituții guvernamentale din componența Națiunilor Unite, care a purtat numele GATT până la transformarea sa în OMC (Organizația Mondială a Comerțului). În activitatea de 50 de ani ai GATT apare și următoarea realizare: *tarifele medii la produsele industriale constituie o zecime din ceea ce au fost la crearea sa.*

De la comerțul cu produse industriale s-a trecut la servicii. Comerțul cu servicii crește mai repede decât cel cu bunuri. Agricultură și comerțul electronic sunt teme noi, devenite centrul dezbaterilor internaționale. OMC s-a afirmat de la început printr-o mai mare capacitate de a arbitra disputele de comerț. În 47 de ani, GATT a rezolvat 300 de sesizări; în numai trei ani, OMC a soluționat 132 de plângeri.

Intensificarea relațiilor comerciale internaționale este alimentată de două tendințe: *a)* adâncirea integrării regionale și *b)* accentuarea procesului de globalizare. Aceste tendințe duc spre extinderea interdependențelor economice, politice și culturale dintre statele individuale, ceea ce presupune în mod necesar cooperare: fiecare are nevoie de celălalt.

Oricât de impresionant ar fi salturile comerțului, urmate de cele ale producției, ele nu pot fi comparate cu finanțele, al căror volum de schimburi este în prezent de sute de ori mai mare decât al comerțului.

Internaționalizarea *fluxurilor financiare* este o altă formă de manifestare a globalizării economice. Aranjamentele monetare postbelice de la Bretton Woods, constituirea FMI și a Băncii Mondiale a marcat etape spre un sistem financiar mondial.

Creșterea competiției pe piețele financiare internaționale forțează marile instituții financiare să se lanseze în operațiuni de mare extindere în jurul lumii, depășind granițele naționale și înglobând în ofertele lor o varietate tot mai mare de servicii financiare. Se apreciază că anual pe plan mondial, sunt operate prin intermediul rețelilor internaționale de telecomunicații transferuri de fonduri „electronice” totalizând 100.000 miliarde de dolari.

În ultimul timp, globalizarea a fost mai des asociată cu *creșterea fluxurilor private de capital înspre țările în curs de dezvoltare*. Investițiile străine directe au devenit categoria cea mai importantă. O evoluție de ordin instituțional o reprezintă și formarea de trusturi financiare care combină toate felurile de operațiuni financiare la scară globală. Liberalizarea piețelor financiare în unele țări noi industrializate a fost stimulată de factori precum: dorința țărilor respective de a atrage capital pentru stimularea investițiilor și a creșterii economice, dorința marilor instituții financiare occidentale de a valorifica noi oportunități. Acest interes a fost articular politic de către SUA, Marea Britanie, Germania ș.a., care au solicitat țărilor nou industrializate să-și deschidă piețele financiare în cadrul unor negocieri bilaterale sau multilaterale.

Mișcarea forței de muncă de la o țară la alta are loc parțial datorită încercărilor de identificare a unor noi oportunități

lucru. Proporția forței de muncă de origine străină pe ansamblul globului a crescut în ultimele decenii cu aproape 50%. Presiunile migraționiste se vor accentua, mai ales, dacă privim problema din perspectiva faptului că din cele 83 de milioane de oameni ce se adaugă anual la populația planetei, 82 de milioane provin din țările în dezvoltare.

Cele mai importante direcții urmărite de forța de muncă au fost și continuă să fie între țările în curs de dezvoltare și cele industrial avansate. Aceasta poate avea drept consecință o unificare a salariilor la nivel internațional. Există, de asemenea, un potențial destul de important de deplasare a cunoștințelor și tehnicilor de producție înspre țările în curs de dezvoltare, la fel și o creștere a salariilor în aceste țări.

Reversul mișcării forței de muncă constă în pierderile înregistrate de către țările în dezvoltare prin „exportul de creiere” și în amenințările forței de muncă locale a țării importatoare de forță de muncă mai ieftină, care poate conduce la deteriorarea avantajelor și chiar la șomaj. Comparând evoluțiile medii pe ultimele decenii, se observă că rata anuală a șomajului în țările dezvoltate se menține la nivelul de 6-7%.

Pro și contra globalizare. În prezent, există trei forme de atitudini politice intelectuale privind globalizarea: *Reuniunea de la Davos*, *Forumul Social Mondial de la Porto Alegre* și *protestele de stradă* contra globalizării.

Reuniunea de la Davos este considerată de mulți analiști drept o reuniune a Dreptei globale sau a stăpânilor Universului. În viziunea lor, globalizarea (pe care o asociază, în general, cu acceptarea unui capitalism de avangardă, în stil american) este progresul. Țările în curs de dezvoltare

sunt obligate să accepte, dacă vor să se dezvolte și să combată în mod eficient sărăcia, regulile globalizării.

Aceste reguli prevăd extinderea la scară globală, atât în plan național în țările slab dezvoltate, cât și la nivel internațional, conceptul de economie socială de piață, în care statul și-a asumat rolul de factor activ prin politici fiscale și sociale.

Astfel, globalizarea va putea oferi tuturor o bună șansă pentru dezvoltare și pentru micșorarea prăpastiei care îi separă pe cei bogați de cei săraci.

Forumul Social Mondial de la Porto Alegre care reunește organizații populare, numit și Stânga globală, susține un model de organizare a societății contemporane total diferit de cel al davosiștilor. Obiectivul tradițional al acestui forum, încă de la originile sale, a fost să facă posibilă forma de globalizare bazată pe participarea majorității populației mondiale, și nu de puterea uriașă a corporațiilor financiare și multinaționale, a căror dominație a devenit îngrijorătoare.

Mișcările anticapitaliste au la bază următoarele principii conceptuale:

- *Acțiunea selectivă.* Țările în curs de dezvoltare spun „Nu” globalizării selective, adică liberalizării comerțului, investițiilor și fluxurilor financiare. Toate acestea se fac doar în folosul țărilor dezvoltate. OMC și sistemul acesteia forțează țările în curs de dezvoltare la angajamente peste puterile lor.

- *Revenirea la colonialism.* Interesele țărilor în curs de dezvoltare se lovesc de o serie de sancțiuni internaționale percepute ca o reîntoarcere la colonialism. Colonialismul revine sub forma FMI-ului, Băncii Mondiale, a altor instituții financiare și carteluri economice, iar când este necesar, chiar și sub forma alianțelor militare. Globalizarea consolidează

dependența economică, politică și culturală.

- *Pierderea suveranității naționale.*

Principiul suveranității este zguduit din start și nu datorită unor condiții obiective, ci datorită caracterului arbitrar atât de răspândit în relațiile internaționale. Eroziunea suveranității are consecințe în plan economic, dar și în viabilitatea instituțiilor și stabilității sociale.

- *Pierderea identității.* Valorile aduse de globalizare sunt însoțite de sistemul economic bazat pe consumul irațional în țările bogate. Globalizarea pare a face diversitatea culturală „ceva demodat”. Ea ar putea conduce la o singură civilizație, standardizată potrivit culturii vestice. Lumea globală va fi uniformă, iar varietatea va dispărea.

- *Extinderea economiei subterane.* În procesul globalizării granițele s-au deschis, barierele comerciale au fost eliminate, informația circulă cu o viteză nemaiîntâlnită. Cifra de afaceri a companiilor transnaționale „explodează”, la fel și cea a organizațiilor criminale transfrontaliere. Averile colosale sunt, adeseori, rezultatul traficului de droguri și arme, contrabandei, prostituției, spălării banilor, toate sub umbra corupției.

Proteste antiglobaliste se desfășoară, în special, cu ocazia a două categorii de evenimente: 1) reuniunilor anuale ale celor mai importante organizații internaționale din sistemul Națiunilor Unite - OMC, FMI și Banca Mondială; 2) întâlnirilor „la vârf” ale celor mai puternice țări din lume - „Grupul celor 8” (SUA, Japonia, Germania, Franța, Marea Britanie, Canada, Austria) la care a fost invitată, în ultimul timp, și Rusia.

După felul în care s-au desfășurat până acum, aceste manifestații îmbracă două forme: 1) pașnice și 2) violente. Participanții

la astfel de forme de protest au o componență foarte diferită: de la pacifiști - la neomarxiști, de la militanți religioși - la nihilisti radicali.

Așadar, extinderea relațiilor economice internaționale contemporane se află sub semnul unei noi realități, pe cât de inedită și promițătoare, pe atât de complexă și controversată, cea a *globalizării*. Dezbaterile privind acest proces gravitează, după cum am văzut, în jurul factorilor cauzali, precum și a formelor de manifestare care au generat schimbări și efecte contradictorii. Unicitatea procesului globalizării este ambivalentă, atât ca fenomen *cantitativ*, cât și *calitativ*. Pe de o parte, globalizarea vizează creșterea fără precedent a fluxurilor mondiale și tranzacțiilor încheiate între diverși participanți la economia globală, pe de altă parte, gradul de influențare a modelelor de producție și consum, a piețelor financiare și de capital dintr-o anumită țară, de politicile de dominație externă.

În contextul globalizării, Republica Moldova parcurge actualmente o tranziție internă și alta externă. Cea internă se desfășoară pe trei direcții: liberalizarea politică și economică; restructurarea generală cu un accent pronunțat în privatizare; stabilizarea și creșterea economică, pe fondul microdinamizării economiei reale, crearea statului de drept. Toate acestea au ca obiectiv principal constituirea economiei de piață de orientare socială.

Tranziția externă este legată de crearea condițiilor economice, politice și sociale privind integrarea în Uniunea Europeană. Aceasta presupune realizarea în termen prevăzuți a „Planului de acțiuni Uniunea Europeană - Republica Moldova”.

Toate aceste măsuri constituie factor

determinanți ai procesului de tranziție, necesari stimulării creșterii economice durabile și integrării în Uniunea Europeană, ca principali vectori ai globalizării economice a Republicii Moldova. Sperăm

la o globalizare favorabilă pentru toate statele suverane și nu numai pentru țările industrial avansate, care s-au îmbogățit și se îmbogățesc prin schimburile internaționale inegale.

BIBLIOGRAFIE

1. Postelnicu Gh., Globalizarea economiei. București, Editura Economică, 2000. - P. 59.
2. Bari I., Globalizarea economiei. - București, Editura Economică, 2005. - P. 33.
3. Friedman Th., Cum să înțelegem globalizarea. București, Editura Fundației Pro, 2001. - P. 81.
4. Bari I., Globalizarea economiei. - București, Editura Economica, 2005. - P. 32.
5. Drăgănescu M., Globalizarea și societatea informațională. București, 2001. - P. 127.
6. Reich R. B., Munca națiunilor. București, Editura Paidea, 1996. - P. 44.
7. Blanovschi A., Teorii economice și contemporane. - Chișinău, Academia de Administrare Publică, 2006.
8. Drăgănescu M., Globalizarea și societatea informațională. - București, Editura Economica, 2001.
9. Malițoe M., Zece mii de metri. O singură civilizație. - București, Editura Nemiroe, 1988.
10. Marin D., Globalizarea și apropierea ei. - București, Editura Economica, 2004.
11. Postelnicu Gh., Globalizarea economiei. - București, Editura Economica, 2000.

Prezentat: 10 octombrie 2007.

Recenzent: Valeriu ZBÂRCIOG, doctor habilitat în economie, profesor universitar.